

Externaliteiten van het pensioenakkoord

De discussie over het Nederlandse pensioenstelsel wordt momenteel beheerst door de vraag hoe de duurzaamheid van het stelsel is te borgen. Bij deze vraag is het belangrijk externe effecten en systeemconsequenties goed mee te wegen in de besluitvorming. Dit dossier brengt een groot aantal van die externaliteiten en de samenhang daartussen op treffende wijze in beeld.

Dat er een beroep wordt gedaan op het aanpassingsvermogen van het pensioenstelsel is niet uniek voor deze tijd. Het pensioenstelsel heeft zich in de loop der jaren steeds gevoegd naar de omstandigheden van dat moment. Via regelingen gebaseerd op vaste bedragen en gemiddelde salarissystemen zijn eindloonregelingen met zeventig procent van het laatstverdiende loon als doelstelling ontstaan. Slechte economische ontwikkelingen leidden begin jaren tachtig tot het Akkoord van Wassenaar. Door de loonontwikkeling te mitigeren werd ook de stijging van de pensioenlasten beperkt. Stonden voorheen uitgestelde beloning en zorg centraal bij pensioen, langzaam is die focus verschoven naar pensioen als een financieel contract. Zo werden de jaren negentig gekenmerkt door de ambitie pensioenen zo efficiënt mogelijk te financieren, door verbetering van pensioenaanspraken en door politieke voorstellen over het afromen van pensioenfond reserves. In de afgelopen jaren is echter duidelijk geworden dat

de bomen niet tot in de hemel groeien. De pensioensector beschikt over onvoldoende buffers om grote schokken in kapitaalmarkten of levensverwachting op te vangen. Het pensioenstelsel staat dan ook voor belangrijke uitdagingen, zowel structureel ten aanzien van de houdbaarheid als op korte termijn met het oog op de lage dekingsgraden. Structurele hervormingen alleen zijn niet voldoende om de huidige tekorten te laten verdwijnen.

Voor een duurzaam stelsel is een gezonde financiële balans nodig die neerkomt op langer doorwerken, meer sparen of een lager dan wel minder zeker pensioen accepteren. Het is verder nodig de kloof te verkleinen tussen wat deelnemers van hun pensioen verwachten en wat realiseerbaar is. Daarvoor is een transparant, uitlegbaar en uitvoerbaar pensioencontract essentieel. Bij de invoering van een nieuw stelsel is het, tot slot, zaak goed te kijken of de belangen van de verschillende generaties evenwichtig worden behartigd.

Het pensioenakkoord beoogt dit alles te bereiken. De belangrijkste kenmerken hiervan – premiestabilisatie en een automatische koppeling van de pensioenleeftijd aan de levensverwachting – voorkomen dat de kosten van de pensioenvoorzieningen in de tweede pijler autonoom verder oplopen. Het beoogde contract gaat daarnaast uit van een waarde- of welvaarts-vaste pensioenambitie, maar ook van een benadering waarbij de beleggingsrendementen via vaste regels worden verdeeld over de deelnemers. Dit laatste benadrukt, misschien nog wel meer dan in het verleden, dat fondsen in het belang van deelnemers beleggen.

Het mag duidelijk zijn dat het pensioenstelsel diep zit geworteld in de Nederlandse economie. Dit ESB dossier biedt een overzicht van de effecten van de transitie naar een nieuw pensioenstelsel op aangrenzende terreinen, zoals arbeidsmarkt, financiële markten, rol van toezicht, marktordening, gedragsreacties, het poldermodel en herverdeling, en generatie-effecten. Dit dossier vormt daarmee een uitstekende en welkome bijdrage aan het vergroten van het inzicht in de effecten die de voorliggende stelselwijziging onherroepelijk oproept.